

Arbetet med nationella prov i geografi går in i slutfasen

Trettiofem geografilärare, från Karskrona i söder till Järvsö i norr, från Strömstad i väster till Ekerö i öster, tillbringade vecka 43 i Uppsala för att medverka i arbetet med att utforma provfrågor och bedömningsanvisningar till de kommande nationella proven i geografi för grundskolan. Den 16 april och 2 maj 2013 kommer sammanlagt ca 200 000 elever i åk sex och nio att besvara frågorna i de första nationella proven i SO-ämnen som hållits i Sverige. En fjärdedel av eleverna kommer att sitta med ett geografiprov framför sig och arbetet med att utforma frågorna är nu inne i en intensiv slutfas. Det är många steg på vägen från det att Uppsala Universitet i mitten av 2011 fick uppdraget av Skolverket att utforma proven tills de går i tryck i februari 2013. Det är också många steg på vägen från en skolgeografi präglad av traditioner från förra sekelskiftet till ett geografifämne präglat av villkoren i 2010-talets värld.

På institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier i vid Uppsala Universitet arbetar sedan våren 2011 en grupp geografer med förberedelserna för det nationella provet i geografi. Arbetet leds av fil dr Lena Molin och bedrivs i nära samarbete med företrädare för övriga tre SO-ämnen med samordning av Arne Löfstedt från Göteborgs Universitet och Mats Olsson från Skolverket. Under den tid som arbetet hittills pågått har gruppen byggt upp ett

brett kontaktnät och samlat in erfarenheter och synpunkter från företrädare för de ämnen som har nationella prov sedan tidigare. Geografigruppen har också etablerat kontakter med myndigheter, forskare och statistiker med särskild relevans för uppdraget. Dit hör till exempel Specialpedagogiska Skolmyndigheten och Institutionen för språkdidaktik vid Stockholms Universitet. En expertpanel med professorer i natur- och kulturgeografi från Uppsala universitet har också bildats med uppdrag att granska och kommentera provfrågorna och en grupp med företrädare för geografifämnet från de Nordiska länderna är under uppbyggnad. Tre regionala referensgrupper med geografilärare från Bohuslän/Dalsland, Stockholm och Uppsala hade under våren 2012 regelbundna träffar för att bland annat delta i sambedömning av provsvar. Liksom i arbetet med den nya kursplanen i geografi, som pågick 2009-10 har ambitionen varit att bjuda in och involvera så många deltagare som möjligt till processen. Syftet är att höja provets legitimitet såväl i skolvärlden som i akademien och bland allmänheten. Dessutom att kvalitetssäkra den nya kursplanen och därigenom tydliggöra det moderna geografifämnets identitet och potential.

De regionala referensgrupperna utgjorde stommen i den grupp som deltog i arbetsveckan i Uppsala 22–26 oktober. Dessutom hade femton nya lärare anmält intresse



Patrick Hallgren, Strömstad, Karl-Johan Ottosson, Åmål och Maria Bergström, Ekerö

att delta via inbjudan på nationella provgruppens hemsida www.natprov.edu.uu.se. Merparten av arbetstiden under veckan ägnades till att nivåbestämma frågor och bedöma elevsvar från den utprovning av frågor som gjordes av sammanlagt 2000 elever från ca 40 skolor under veckorna 38–39. Lärarna utarbetade också förslag till bedömningsanvisningar med autentiska elevsvar som underlag. Förutom hårt arbete fick lärarna dessutom kvalificerad fortbildning i form av föreläsningar om skolgeografins idéhistoria av Lena Molin och om bedömningsforskning av Johan Samuelsson från Karlstads Universitet. Under en av dagarna var Mats Olsson från Skolverket en uppskattad gäst. Han gav lärargruppen inblick i provkonstruktion från ett myndighetsperspektiv och lärarna fick rika möjligheter att ställa både frågor och följdfrågor direkt till sin yttersta uppdragsgivare.

För provgruppen i Uppsala var det synnerligen värdefullt att ta del av lärarnas synpunkter och dessutom inspirerande att lyssna till deras tankar om vilken betydelse det nationella provet i geografi kommer att kunna få för geografiundervisningen i Sverige. Ulla Westerberg från Eriksboskolan i Angered

menar att geografiämnet kommer att få en större tyngd när det nationella provet införs och att lärarnas bedömning kommer att förändras i riktning mot att i högre grad värdera elevernas förmåga att resonera och samtala om geografiska frågor. Här ser hon också geografilärarnas största fortbildningsbehov, nämligen ”... hur man ska lägga upp undervisningen för att få fram elevernas förmåga att samtala och resonera kring de här [geografiska]begreppen och få fram elevernas kunskaper på det området på ett bättre sätt”.

Det stora fortbildningsbehovet är något som också Maya Plaza från Tunabergsskolan i Uppsala understryker. Hon lyfter fram behovet av utbildning i ”... att använda sig av kartor på ett annat sätt än man tidigare gjort, att man också skulle behöva ha kurser eller kanske workshop där man sitter och gör frågor, provfrågor och arbetsuppgifter enligt den nya läroplanen”. Maya kopplar fortbildningsbehovet direkt till den utveckling av skolgeografien hon ser när hon blickar framåt. En förändring ”mot det här att se samband, använda sig av tematiska kartor, inte alls som tidigare lika mycket att fylla i kartövningar ... nu kommer det att bli mycket mer kring att resonera och se samband”. Maya lyfter också fram att det ökade kravet på likvärdig bedömning kommer att positivt bidra till att SO-lärarna utvecklar ett gemensamt undervisningsspråk. En utveckling som hon redan sett hos sina NO-kollegor efter att de nationella NO-proven infördes för bara några år sedan.

Erik Li från Öjeskolan i Järvsö menar också att det nationella provet kommer att ge geografiämnet en större plats och när det kommer till fortbildnings- och utvecklingsbehov pekar han på ovanan vid och svårigheten att hinna med exkursioner och fältstudier, och då inte bara studier av

naturgeografiska objekt, utan också av sådant som hör hemma i kulturgeografi och samhällsplanering. Undervisning som innebär att lämna klassrummet med sina elever lite oftare.

Maria Bergström som undervisar på Tappströmsskolan i Ekerö betraktar alla de elevsvar hon sett under de två första dagarna arbetsveckan som ”... *relativt tunna svar generellt tycker jag nog ... av det jag sett hittills i alla fall*” vilket hon menar tyder på att eleverna fått öva alldeles för lite på att dra slutsatser och tänka självständigt. Något hon ser som tecken på ett stort fortbildningsbehov hos lärarna vad gäller undervisning om ”*sambandskedjor och resonemang ... det har eleverna fått öva alldeles för lite på ...*”

Martin Johansson, Rådaskolan i Mellerud efterlyser ”*en synvända*” när det gäller den traditionella normen för att använda kartor och bedriva geografiundervisning ute på skolorna och ser i alla de elevsvar han bedömt tecken på ”... *att det är ett helt nytt sätt för dom att tänka och att de i många fall inte är tränade i att tänka så som den nya [kurs] planen vill att man ska tänka*”.

Att de nationella proven i SO kan komma att påverka skolornas schemaläggning och övergripande planering är en effekt som Mikael Larsson, Valstaskolan i Märsta uppmärksammar. På hans arbetsplats har man fört diskussioner om ”*att lägga om hela SO-undervisningen, den lokala arbetsplanen, och vara klara med alla stora teman till julen i nian så man har en hel vårtermin till att repetera och gå igenom kurserna*” för att på så sätt stämma av att det centrala innehållet har berörts och ge tid till fördjupningar fördjupningarna ”*mot sådant som kan tänkas vara extra relevant för ett nationellet prov*”.

Dessa korta intervjuer, och många andra samtal som fördes med och mellan de 32 geografilärarna som gjorde sin arbetsvecka i Uppsala, förmedlar sammantaget en stark tillförsikt när det gäller skolgeografins utvecklingspotential. Den nya kursplanen pekar i en annan riktning än de selektiva traditioner som förslamat ämnets utveckling under decennier. Det moderna geografiämnet är ett sammanhållet ämne som betonar processer som förändrar jordens livsmiljöer, samband mellan människa, samhälle och natur och vägar till hållbar utveckling. Det nationella provet kommer att kvalitetssäkra kursplanen genom att pröva elevernas förmågor inom dessa områden och kommer därför att styra undervisningen i den nya riktningen. För att förändringstakten i geografiundervisningen i Sveriges alla skolor ska få verklig styrfart behövs dock mer än ny kursplan och nationellt prov. Det behövs också en målmedveten kraftsamling hos alla de engagerade geografilärare som ser behovet och värdet av ett geografiämne i takt med tiden. Intervjuerna ovan visar att energin i denna kraftsamling behöver kanaliseras, dels mot krav på uppdaterad fortbildning inom ämnet, men också mot kontinuerliga didaktiska diskussioner om hur ämnets självklara relevans kan få full utväxling i alla Sveriges klassrum. Geografilärarnas förening kan bli en katalysator för denna förändring – men då behöver föreningen många nya och mycket aktiva medlemmar!

Tomas Torbjörnsson, Fil lic i geografi, doktorand i geografididaktik vid Uppsala Universitet. Medverkat i arbetet med ny kursplan / kommentarmaterial / nationella prov i geografi för grundskolan Undervisar i geografi på Strömkullegymnasiet Bengtsfors.